

არემის ნაქალაქარზე აღმოჩენილი ადრე შუა საუკუნეების სოფლის კერამიკა

სოზიაშვილი ირაკლი,
საქართველოს ეროვნული მუზეუმის
ოთარ ლორთქიფანიძის არქეოლოგიური კვლევის ცენტრი
silmarili@yahoo.com

არემის ნაქალაქარი მდებარეობს აღმოსავლეთ საქართველოში, ყვარლის მუნიციპალიტეტში, მდინარე არემის ზემო წელზე, თანამედროვე სოფელ მთისძირის ტერიტორიაზე. არემის მიმართ სამეცნიერო ინტერესი ჯერ კიდევ 1950-იან წლებში გაჩნდა, ხოლო მისი არქეოლოგიური შესწავლა 1973-1982 წლებში მოხდა ლევან ჭილაშვილის ხელმძღვანელობით (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 4). ექსპედიციამ შეისწავლა სოფლის ტერიტორიაზე მდებარე არქეოლოგიური ძეგლები, დაადგინა მათი გავრცელების არეალი და ქრონოლოგიური ჩარჩოები. არქეოლოგიურ ძეგლზე ხანგრძლივი მუშობის მიუხედავად, ლევან ჭილაშვილის ინფორმაციით, გათხრების სრულყოფილი წარმოება ვერ მოხერხდა, ვინაიდან ნაქალაქარი თანამედროვე სოფლის ტერიტორიაზე მდებარეობს.

არქეოლოგიური სამუშაოების შედეგად დადგინდა, რომ არემისწყლის ხეობაში ადამიანის კვალი საკმაოდ ადრეული პერიოდიდან, ძვ. წ. III ათასწლეულიდან შეინიშნება (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 144), ხოლო ადრე შუა საუკუნეების დასაწყისიდან ამ ტერიტორიაზე უკვე საკმაოდ განვითარებული დასახლება არსებობდა.

არქეოლოგიური გათხრები მიმდინარეობდა ნაქალაქარის შემდეგ უბნებზე: არემის ბაზილიკა, უსახელო ბორცვი, მდინარისპირის ეკლესია, საყდრის ყურის ეკლესია, ხერთვისი და ტყის უბანი. ტყის უბანზე თავის მხრივ გამოვლინდა ხუთი ეკლესია და ხუთი ნამოსახლარი. ტყის უბანზე გამოვლენილ ნამოსახლარებს და ეკლესიას მიენიჭა რიგითი ნომრები, ერთიდან ხუთამდე. ლ. ჭილაშვილის მიხედვით ყველა საკულტო ძეგლი, რომელიც არემის ნაქალაქარზეა დაფიქსირებული, ადრე შუა საუკუნეებით თარიღდება, თუმცა, ის ყველაზე ადრეულად უსახელო ბორცვის ეკლესიას, ტყისუბნის N2 და N3 ეკლესიებს მიიჩნევს და ათარიღებს მათ IV ს-ით (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 158). მისივე ინფორმაციით არემის ნაქალაქარზე გამოიყოფა შუა საუკუნეების კუთვნილი ორი ფენა, პირველს ათარიღებს IV-IX სს. ხოლო მეორეს - X-XIV სს. (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 149). ლევან ჭილაშვილის მოსაზრებით არაბების შემოსევებმა იმდენად დააზიანა არემის ნაქალაქარი, რომ უსახელო ბორცვის ეკლესია, ტყის უბნის ეკლესიები და მათ გარშემო მდებარე უბნები IX ს-ში არსებობას წყვეტენ (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 153), ხოლო ქალაქის დარჩენილი უბნები XIV-XV საუკუნეების მიჯნაზე შემოსევების შედეგად ნადგურდება (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 155).

არემი ისტორიულ წყაროებში შედარებით გვიან ჩნდება, ორი უძველესი წყარო „ქართლის ცხოვრება“ და „მოქცევაი ქართლისაი“ არემს საქართველოს უძველეს

ქალაქებს შორის არ იხსენიებს, მისი პირველად მოხსენიება ხდება მეათე საუკუნის მოვლენებთან დაკავშირებით, კერძოდ კონსტანტინე აფხაზთა მეფისა და კვირიკე კახთა მეფის ჰერეთში ლაშქრობისას (ქართლის ცხოვრება, 1973, გვ. 133; 1955, გვ. 264). ქალაქ არეშს ასევე იხსენიებს ბერი ეგნატაშვილი (ქართლის ცხოვრება, 1959, გვ. 346), სიგელი დავით მეფისა ნიანია ნიანიასძისადმი (ქართ. ისტორ. საბუთ. კორპ. 1984, გვ. 50). არეშის სახელით ცნობილ დასახლებულ პუნქტს იხსენიებენ გვიანდელი ავტორებიც: ისკანდერ მუნში (მუნში, 1969, გვ. 14), ანონიმი იტალიელი ავტორი (თურქეთ-სპარსეთის..., 1987, გვ. 35), ევლია ჩელები (ჩელები, 1971, გვ. 269). თუმცა ლ. ჭილაშვილის განმარტებით არეშის სახელით ისტორიულ წყაროებში სულ ცოტა ხუთი დასახლებული პუნქტია მოხსენიებული (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 164) და საჭიროა გავმიჯნოთ ჩვენთვის საინტერესო არეში (რომლის ტერიტორიაზეც განლაგებულია თანამედროვე სოფ. მთისძირი) და მისი მოსახლე გეოგრაფიული პუნქტები. ლ. ჭილაშვილი, აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობისას, გვიან შუა საუკუნეების წყაროებში მოხსენიებულ არეშს განასხვავებს ჰერეთის არეშისაგან (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 160-164). ჩვენ ვეთანხმებით მკვლევარს, რომ ჩვენთვის საინტერესო არეში არსებობას წყვეტს XIV-XV საუკუნეების მიჯნაზე და, შესაბამისად, გვიანდელი ავტორების ცნობებს მხედველობაში არ ვიღებთ, რადგან ისინი სხვა გეოგრაფიულ პუნქტებს შეესაბამება.

ექსპედიციის ხელმძღვანელის დაკვირვებით არეში დაგეგმარებით უფრო ახლოს დგას კახეთის სხვა ქალაქებთან ვიდრე თბილისთან, რუსთავთან ან სამშვილდესთან (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 147). მსგავსება გამოიხატება იმაში, რომ კახეთის ქალაქები ერთმანეთთან შორიანხლოს მდებარე რამოდენიმე უბნისაგან შედგება. არეშს, კახეთის სხვა ქალაქების მსგავსად, არ აქვს გამაგრების ერთიანი სისტემა (გალავანი, თხრილი და სხვა), შესაბამისად, ჯერჯერობით გაურკვეველია როგორ ხდებოდა ქალაქისა და მისი შემოგარენის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. გამოთქმულია ვარაუდი, რომ არეშის თავდაცვის სისტემა დამოკიდებული იყო რეგიონის ზოგად საფორტიფიკაციო სისტემაზე, რაც გამოიხატებოდა, პირველ რიგში, მთლიანად ხეობების ჩაკეტვით და დამაკავშირებელი გზების კონტროლით (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 149).

არეშის ნამოსახლარზე, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ორი სხვადასხვა პერიოდის ფენაა გამოყოფილი, მიუხედავად იმისა, რომ მონოგრაფიაში მოცემულია მასალის პირველადი შეფასება და დათარიღება, არტეფაქტების დაყოფა პერიოდის ან ფენის მიხედვით არ განხორციელებულა. მასალის დიდი ნაწილი გამოქვეყნებულია ლ. ჭილაშვილის ნაშრომში „არეში“.

წინამდებარე სტატიის მიზანია მასალის საერთო მასიდან, ე.წ. „გენერალური ერთობლიობიდან“, მაქსიმალურად სრულად მოხდეს ადრეული შუა საუკუნეები სუფრის კერამიკის გამოყოფა, შეძლებისდაგვარად ზუსტი დათარიღება და მათთვის პარალელების მოძიება, როგორც საქართველოს ისე კავკასიის სხვა ძეგლებთან. დათარიღებისათვის გამოყენებულია პარალელური მასალა საქართველოსა და კავკასიის სხვა ძეგლებიდან. მასალის დათარიღებას ამარტივებს ის გარემოება, რომ ტყისუბანი არსებობას წყვეტს IX საუკუნეში. ამ უბანზე ცხოვრება შემდგომ პერიოდში აღარ განახლებულა და შესაბამისად გვიანდელი მასალა თითქმის არ გვაქვს. აქედან გამომდინარე ტყის უბანზე აღმოჩენილი კერამიკის გამოყენება დასათარიღებლად

სავსებით შესაძლებელია.

ჩვენ მიერ შერჩეული კერამიკა უხეშად შეგვიძლია დავყოთ დანიშნულების მიხედვით: ჯამები, ქოთნები, ღოქები და ფრაგმენტები, ფრაგმენტების მიკუთვნება სუფრის ჭურჭლის კატეგორიისათვის ხდება მათი სისქის, კეცის ხარისხის და ზედაპირის დამუშავების მიხედვით. მიუხედავად იმისა, რომ დღეისათვის ფართოდ გავრცელებული ინტერპრეტაციით ქოთანს სამზარეულოს ჭურჭელს აკუთვნებენ, ის შეიძლება სუფრის ჭურჭლადაც განვიხილოთ, რადგან მისი გამოყენება შესაძლებელია ორივე დანიშნულებით, ამიტომ სტატიაში კერამიკის ეს ტიპიცაა შეტანილი.

ამ დროისათვის შერჩეულია ოცდათერთმეტი ჯამი, ათი ღოქი, სამი ქოთანი და კერამიკული ფრაგმენტები, რომლის მიკუთვნებაც შესაძლებელია ადრე შუა საუკუნეებისადმი. არტეფაქტების აღწერა ადებულია არემის საინვენტარო დავთრიდან.

ჯამები

66-971-354. ნატეხი რუხი ჭურჭლისა, წარმოდგენილია პირის ნატეხის სახით. 5,8×3,7 სმ. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში. ფერის, კეცის და ზედაპირის დამუშავების მიხედვით შეგვიძლია ადრეულ შუა საუკუნეებს მივაკუთვნოთ (ტაბ I; სურ. 1).

66-971-361. ნატეხი მოყვითალოდ გამომწვარი თიხისა. თხელკედლიანი ჭურჭლის გვერდია. 5,5×4,8 სმ. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკის მარჯვენა ნავში. თარიღდება ადრე შუა საუკუნეებით IV-VI სს (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 37), (ტაბ I; სურ. 2).

66-971-388. ნატეხი ყვითლად გამომწვარი თიხის ჭურჭლისა, ძირ-გვერდის ნატეხი. თხელკედლიანი. ძირი ბრტყელი, მოუჭიქავი. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში, კარგად განლექილი კეცის და გამოწვის მიხედვით შეგვიძლია მივაკუთვნოთ ადრე შუა საუკუნეებს (ტაბ I; სურ. 3-4).

66-971-416. ნატეხი, მოვარდისფროდ გამომწვარი ჭურჭლისა, მოუჭიქავი. 6×3,2 სმ. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკის ცენტრალურ ნავში. ლ. ჭილაშვილი აღნიშნულ ფრაგმენტს ასევე IV-VI სს-ს მიაკუთვნებს (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 37), (ტაბ I; სურ. 5).

66-971-423. ნატეხი მოყვითალოდ გამომწვარი თიხისა, წარმოდგენილია მცირე ზომის ჭურჭლის ძირის სახით. ძირი ბრტყელი, მოუჭიქავი. ძირის დიამეტრი 4,5 სმ. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში. კეცის, ფერის და ზედაპირის დამუშავების მიხედვით ადრე შუა საუკუნეებს უნდა მიეკუთვნებოდეს (ტაბ I; სურ. 6).

66-971-428. ნატეხი მოწითალო კეცის, ჭურჭლის ძირ-გვერდის ნატეხი. ძირი ბრტყელი, მოუჭიქავი. ქუსლის დიამეტრი 7 სმ. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში. ფორმით და კეცით გავს N 66-971-423-ს და ამავე პერიოდით უნდა დათარიღდეს (ტაბ I; სურ. 7-8).

66-971-617. ჭურჭლის ნატეხი, ყვითელკეციანი, წარმოდგენილია პატარა ჭურჭლის ძირ-გვერდის სახით. ქუსლი ბრტყელია, მოუჭიქავი. ქუსლის დიამეტრი 4,2 სმ. კარგად გამომწვარი და განლექილი ჩალისფერი კეცი. სწორი, გამოყოფილი ქუსლი, გვხვდება

როგორც ანტიკურ ასევე შუა საუკუნეებში. კეცის და გამოწვის მიხედვით ეკუთვნის ადრე შუა საუკუნეებს. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში (ტაბ II; სურ. 1).

66-971-630. ჭურჭლის ნატეხები, წითელკეციანი, წარმოდგენილია ჭურჭლის ბრტყელი ძირის და გვერდის ნატეხების სახით. გარეპირი გაპრიალებულია. ქუსლის დიამეტრი 4 სმ. ლ. ჭილაშვილის დათარიღებით აღნიშნული ფრაგმენტი მიეკუთვნება IV-VI სს (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 37), გვერდის ფრაგმენტი. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში (ტაბ II; სურ. 2).

66-971-659. ჭურჭლის ნატეხი, მოწითალო, ცუდად გამომწვარი კეცის, წარმოდგენილია პირგადაშლილი დიდი ზომის ჭურჭლის ნატეხის სახით. ძირი ბრტყელია, მოუჭიქავი, ჭურჭლის სიმაღლე 11 სმ. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში, სამხრეთ ნავში. ფორმა უნივერსალურია, ძირის კონფიგურაციით გავს ახალ ფორმებს (ჯაფარიძე, 1956, ტაბ. LXVII. 8.), თუმცა მსგავსი კეცი დამახასიათებელია ადრე შუა საუკუნეებისათვის. ძირის ანალოგიური კონფიგურაცია გვხვდება ახლო აღმოსავლეთში, კერძოდ, ნიშპურის გათხრებზე, სადაც IX საუკუნით თარიღდება (Wilkinson, 1973, გვ. 69), (ტაბ II; სურ. 3-4).

66-971-747. ჯამის ძირი, აგურისფრად გამომწვარი თიხისა. ფორმა უნივერსალურია, თუმცა კეცის მიხედვით შეგვიძლია მივაკუთვნოთ ადრეულ შუა საუკუნეებს. აღმოჩნდა არემის ბაზილიკაში (ტაბ II; სურ. 5-6).

66-971-892. ჯამი, აგურისფრად გამომწვარი თიხისა, პირის გარედან ორი პარალელური ხაზი აქვს ამოკვეთილი, პირის დიამეტრი 17 სმ. ძირის დიამეტრი 7 სმ. აღმოჩნდა საყდრისყურის ეკლესიაში. ლევან ჭილაშვილის მიხედვით აღნიშნული ჯამი უნდა დათარიღდეს VI-VIII სს-ით (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 101), (ტაბ III; სურ. 1-2).

66-971-998. ჭურჭლის ნატეხი, ჩალისფრად გამომწვარი, წმინდა სტრუქტურის თიხით, წარმოდგენილია ჯამის პირგვერდის ნატეხის სახით. 9x5 სმ. თარიღდება V-VIII საუკუნეებით (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 62), (ტაბ III; სურ. 3).

66-971-999. ჭურჭლის ნატეხები, თიხის, აგურისფრად გამომწვარი. წარმოდგენილია მოუჭიქავი ჯამის ძირის ნატეხებით დმ. 7 სმ. ამ ნომრით აღნიშნულია ორი ნატეხი. კეცის მიხედვით ვათარიღებთ ადრე შუა საუკუნეებით (ტაბ III; სურ. 4-5).

66-971-1004. ჭურჭლის ნატეხები, 2 ცალი, თიხის, მოყვითალოდ გამომწვარი, წარმოდგენილია ჯამის ძირისა და დოქის გვერდის ნატეხის სახით, რომელზეც ყურია შემორჩენილი. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. მაღალქუსლიანი ჯამები განვითარებული შუა საუკუნეებისათვის ნაკლებადაა დამახასიათებელი. ადრეული შუა საუკუნეებისთვის ასევე დამახასიათებელია კარგად განლექილი, მოვარდისფრო-მოჩაღისფროდ გამომწვარი კეცი. 66-971-1004 გავს ვადციხეში აღმოჩენილ პირველი ტიპის ჯამებს, რომლებსაც ვ. ჯაფარიძე IV-VI სს-ით ათარიღებს (ჯაფარიძე, 1989, გვ. 24-25; ტაბ. VI), (ტაბ III; სურ. 6).

66-971-1056 ჯამის ნატეხი, აგურისფრად გამომწვარი თიხის, მონატეხში ნაცრისფერი, ჯამის პირის ნატეხია. ზომები 5x4,5 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. იმავე ტიპის პირმოყრილი ჯამია, როგორც 66-971-998 და უნდა დათარიღდეს ასევე

V-VIII სს-ით (ტაბ IV; სურ. 1-3).

66-971-1115. ჯამის ნატეხი, აგურისფრად გამომწვარი, თიხისა. წარმოადგენს ჯამის პირ-გვერდის ნატეხს. 8,5×5,5 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. პირმოყრილი თასი, იმავე ტიპის ნაწარმია, როგორც 66-971-998 და 66-971-1056. და იმავე პერიოდით უნდა დათარიღდეს (ტაბ IV; სურ. 3-6).

66-971-1141. ჭურჭლის ნატეხი, აგურისფრად გამომწვარი თიხისა, წარმოადგენს ჭურჭლის ძირ-გვერდის ნატეხს. ძირი ქუსლიანია, ძირის დიამეტრი 8,3 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. ჯამის ძირი, კეცი უხეშია, მგონი გვიანდელია (ტაბ V; სურ. 1-3).

66-971-1257. ჯამის ნატეხი, მოყვითალო, წმინდად განლექილი თიხის, არათანაბრად გამომწვარი, შერჩენილია გვერდის, ქუსლისა და პირის ნაწილი. გვერდი გადაშლილია, ქუსლი გამოყვანილი და ოდნავ ძირმუხნეკილი, ოდნავ პირმოყრილი, ჯამი ნაპრიალები ყოფილა. ზომები 9×8,5 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. პირმოყრილი ჯამია, ისეთივე, როგორც 66-971-1115, 66-971-998 და 66-971-1056 (ტაბ V; სურ. 4-5).

66-971-1268. ჯამის ნატეხები, მოყვითალო, არათანაბრად გამომწვარი თიხის, ძირ-ქუსლისა და გვერდის ნატეხი. ქუსლი გამოყვანილია, მაღალი, ძირმუხნეკილი, გვერდი გაშლილი. ქუსლის დმ. 7 სმ. ზომა 12,5×7,5 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. ნახევარსფერული ჯამი რომლის შიდა ზედაპირის პროფილი თანაბრადაა მომრგვალებული (არ აქვს გარდატეხის ხაზები) ანალოგიური პროფილის მოჭიქული ჯამი ნაპოვნია რუსთავის ციხეზე, სადაც IX-X საუკუნით თარიღდება, თუმცა გვაქვს განსხვავებებიც. არემის ცალი მოუჭიქავია და ძირის ის ნაწილი, რომელიც ბორბლისებური ქუსლის შიგნითაა, შედარებით დათხელებულია, ამ ნიშნებით 66-971-1268 ენათესავება დედოფლის გორაზე აღმოჩენილ Cat. no. 12 ჯამს, რომელსაც თ. ჭანიშვილი ახ.წ. I საუკუნით ათარიღებს და იმპორტულად მიიჩნევს (Iberia and Rome. 2008, sh. 65. pl. 17). ამ მიზეზის გამო, ჩვენ მიერ განხილულ ჯამს ვერ მივიჩნევთ განვითარებული შუა საუკუნეების კუთვნილებად და მას ზოგადად ადრე შუა საუკუნეებით ვათარიღებთ (ტაბ V; სურ. 6-8).

66-971-1351. ჯამის ნატეხი, წითელკეციანი, გამოყვანილი მაღალი ქუსლის და პირის ნატეხია. 7×6,5 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. პირმოყრილი ჯამი, ისევე როგორც 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257. ლ. ჭილაშვილი აღნიშნულ ფრაგმენტს VI-VIII სს-ით ათარიღებს (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 54), (ტაბ VI; სურ. 1-2).

66-971-1359. ჯამის ნატეხი. ვარდისფერკეციანი, გამოყვანილი ქუსლი. გადაშლილი, გადმოკეცილი პირი, გარედან პირს ორი ღარი დასდევს, ზედაპირი ნაპრიალებია, ძირის დიამეტრი 8 სმ. სიმაღლე 8 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. (დავთრში შეცდომაა, 66-971-1359 ნომრით აღნიშნული არტეფაქტი პირმოყრილი ჯამია) იმავე კონფიგურაციის ჯამია, როგორც 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257, 66-971-1351. თარიღდება ასევე VI-VIII სს-ით (ჭილაშვილი, გვ. 1991, გვ. 54), (ტაბ VI; სურ. 3-5).

66-971-1370. (დავთარში შეცდომაა, 66-971-1370 ნომრით აღნიშნული არტეფაქტი სწორბაკოიანი, პირმოყრილი ჯამია, აღწერილობის მიხედვით ემთხვევა 66-971-

1369. აღწერილობაც 66-971-1369 -ისაა აღებული.) ჭურჭლის ნატეხი, წითელი კეცის, სქელმარცვლოვანი, მონატეხში რუხი, ბადიის პირ-გვერდის ნატეხია, სქელკედლიანი, 10,5×7,5 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. ანალოგიურია ვარდციხეში ნაპოვნი ჯამისა, რომელსაც ვ. ჯაფარიძე V-VI სს. ათარიღებს. საინტერესოა რომ ვარდციხეში აღმოჩენილ ცალს და არემის ფრაგმენტს საერთო აქვთ არა მხოლოდ ფორმა, არამედ მინარევებიანი კეციც. ვ. ჯაფარიძეს უძნელდება აღნიშნული ჯამის წარმომავლობის დადგენა და ათარიღებს პატრიკეთის ფენის მიხედვით, რომელშიც ანალოგიური ჯამია აღმოჩენილი (ჯაფარიძე, 1989, გვ. 37; ტაბ VIII), (ტაბ VI; სურ. 6-8).

66-971-1413. ჯამის ნატეხები, ჩალისფერი თიხის, გამოყვანილი ქუსლით, გადაშლილი, პირი ოდნავ შეკრული. ძირის დიამეტრი 6 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. პირმოყრილი ჯამია როგორც 66-971-892, 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257, 66-971-1351, 66-971-1359. და იმავე პერიოდით უნდა დათარიღდეს (ტაბ VII; სურ. 1-2).

66-971-1480 წითელკეციანი პატარა ქოთნის (დავთარში შეტანილია როგორც ქოთანი, თუმცა დიდი დიამეტრის და მცირე სიმაღლის გამო ჯამად ჩავთვალეთ) პირ-გვერდის ნატეხი, პირი ოდნავ გამოყვანილია და გარედან ტეხილი ხაზითაა შემკული. სიმაღლე 6 სმ. აღმოჩნდა მდინარისპირა ეკლესიაში, ყველაზე ახლო ანალოგი ეძებნება ჭურჭლის ციტადელში, V -ს II ნახევრით დათარიღებულ კერამიკაში (მამაიაშვილი, 2004, ტაბ. LIV), თუმცა, მცირეოდენი განსხვავებაა პირის გვირგვინის მოყვანილობაში, სავარაუდო თარიღი იგივე უნდა იყოს (ტაბ VII; სურ. 3-4).

66-971-1530. ჭურჭლის ნატეხი. მოწითალო კეცის, პატარა ზომის, ჭურჭლის ძირ-გვერდის ნატეხი, ძირი ბრტყელი, ძირის დმ. 4 სმ. ადრე შუა საუკუნეებს მიეკუთვნება კეცის გამოწვისა და ზედაპირის დამუშავების მიხედვით (ტაბ VIII; სურ. 1).

66-971-1588. ჭურჭლის ნატეხი, ღია ყავისფერი, მარცვლოვანი თიხის, გადანატეხში მონაცრისფრო. ჯამის პირგვერდის ნატეხია, 7,5×11,5. აღმოჩნდა მდინარისპირა ეკლესიაში. პირმოყრილი ქუსლიანი ჯამია და, ძალიან უხეში კეცის მიუხედავად, ადრე შუა საუკუნეებით ვათარიღებთ (ტაბ VIII; სურ. 2-3).

66-971-1606 ჯამი წითელკეციანი, გადაშლილი ფართო ბაკოთი და ბორბლისე-ბური ქუსლით, სიმაღლე 7 სმ. ძირის დმ. 7 სმ. აღმოჩნდა მდინარისპირა ეკლესიაში. ძალიან გავს ვარდციხეში აღმოჩენილი VI ტიპის ჯამს, რომელსაც ვ. ჯაფარიძე IV ს-ით ათარიღებს და უკავშირებს ბიჭვინთაში აღმოჩენილ ჯამებს (ჯაფარიძე, 1989, გვ. 35), (ტაბ VIII; სურ. 4-6).

66-971-1714. ჭურჭლის ნატეხი, მოწითალო კეციანი, სქელკედლიანი, პირ-გვერდის ნატეხი, გვერდდაღარული 16×5 სმ. აღმოჩნდა „17 ჰექტარიანზე“, პირმოყრილი ჯამი, გავს NN 66-971-892, 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257, 66-971-1351, 66-971-1359. და იმავე პერიოდით უნდა დათარიღდეს (ტაბ. IX; სურ. 1-2).

66-971-1854. ჭურჭლის ნატეხი, ღია წითელკეციანი, პატარა ჯამის გვერდისა და ძირის ნატეხია, პირგადაშლილი და გამოყვანილი, ძირშეზნექილი ქუსლით. ნაპრიალები (?) სიმაღლე 6-სმ. ქუსლის დმ - 7 სმ. აღმოჩნდა ტყისუბანში, I ნაგებობაში. გავს NN66-971-892, 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257, 66-971-1351, 66-971-1359

ჯამებს, შესაბამისად მისი თარიღიც VI-VIII სსუნდა იყოს (ტაბ. IX; სურ. 3-6).

66-971-1877 ჭურჭლის ნატეხი, ღია წითელკეციანი ჯამის პირის ნატეხია. 6,5×8 სმ. აღმოჩნდა ტყის უბნის ეკლესიაში. ანალოგიურია NN 66-971-892, 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257, 66-971-1351, 66-971-1359 66-971-1854 - სა (ტაბ. X; სურ. 1-2).

66-971-1936 ჭურჭლის ნატეხი, წითელკეციანი, დიდი ზომის ლანგრის გვერდის ნატეხია, პირი შიგნით აქვს გადაკეცილი, 10,5×10 სმ. აღმოჩნდა ტყის უბნის III ეკლესიასთან. პირმოყრილი ჯამია NN 66-971-892, 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257, 66-971-1351, 66-971-1359 66-971-1854-ის მსგავსად და იმავე პერიოდით უნდა დათარიღდეს (ტაბ. X; სურ. 3-4).

66-971-1945 ჭურჭლის ნატეხი, მოვარდისფრო კეციანი, დიდი ზომის პირგადაშლილი ჯამის ნატეხია. პირს გარედან დაუყვება ორი ღარი. ქუსლი გვერდისგან გამოყოფილი და ძირმუზნეული. შეკონიწებული. სიმაღლე 7-სმ. დმ-8 სმ. შემთხვევით აღმოჩენილი პირმოყრილი ჯამია ისევე როგორც NN 66-971-892, 66-971-998, 66-971-1056, 66-971-1257, 66-971-1351, 66-971-1359 66-971-1854 (ტაბ. X; სურ. 5-7).

ჯამები. არეში აღმოჩენილი ჯამები ძირის მიხედვით, პირობითად, შეგვიძლია დავყოთ სამ ტიპად: ბრტყელძირიანი, გამოყოფილქუსლიანი და ბორბლისებურ ქუსლიანი.

I - ბრტყელძირიანები: 66-971-476, 66-971-630. 66-971-1480

II - გამოყოფილ ქუსლიანები: 66-971-423, 66-971-428, 66-971-617,

III - ბორბლისებურ ქუსლიანები: 66-971-659. 66-971-747, 66-971-892, 66-971-999, 66-971-1004, 66-971-1141, 66-971-1257, 66-971-1268, 66-971-1351, 66-971-1359, 66-971-1413, 66-971-1588, 66-971-1606, 66-971-1854, 66-971-1945.

როგორც ზემოთ მოყვანილი სტატისტიკიდან ჩანს, ჯამების დიდ ნაწილს ბორბლისებური ქუსლი აქვს. თავის მხრივ შეგვიძლია ბორბლისებურ ქუსლიანი ჯამებიც ჯგუფებად დავყოთ, პირველი ჯგუფი- მათალქუსლიანი, რომლის ქუსლის სისქე ქუსლის სიმაღლეზე მეტი ან ტოლია და მეორე ჯგუფი - დაბალქუსლიანი, რომლის ქუსლის სიმაღლე ქუსლის სიგანეზე დაბალია.

პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება შემდეგი ფრაგმენტები: 66-971-747, 66-971-892, 66-971-1004, 66-971-1268, 66-971-1351, 66-971-1359, 66-971-1413, 66-971-1854.

მეორე ჯგუფს შეგვიძლია მივაკუთვნოთ: 66-971-659, 66-971-999, 66-971-1141, 66-971-1257, 66-971-1588, 66-971-1606, 66-971-1945.

ჯამების სამივე ტიპი პარალელურად არსებობს და მათ შორის ქრონოლოგიური სხვაობა არ შეიმჩნევა, თუმცა გვაქვს საინტერესო თავისებურება: მიუხედავად იმისა, რომ II ტიპის, გამოყოფილ ძირიანი კერამიკა გვხვდება როგორც გაცილებით ადრეულ პერიოდში (ანტიკურ და რომაული ხანა) (Нариманашвили, с. 309), ისე განვითარებულ შუა საუკუნეებშიც (ჯაფარიძე, 1956, ტაბ LXVII, LXVIII), ადრე შუა საუკუნეების განმავლობაში ამ ტიპის კერამიკა შედარებით იშვიათია, არეშის მასალის ყველაზე ახლო პარალელია ჭერემის ციტადელში აღმოჩენილი სუფრის კერამიკა

გამოყოფილი ძირით (მამაიაშვილი, 2004, ტაბ. LVII), რომელიც V საუკუნის მეორე ნახევრით თარიღდება. საქართველოს გარდა თასები გამოყოფილი, ბრტყელი ძირით ასევე გავრცელებულია ირანშიც, კერძოდ, ანალოგიური ძირის მქონე კერამიკა აღმოჩენილია ნიშაპურში (Wilkinson, 1973, გვ. 8, 11).

პირის ფორმებიდან გვხვდება მოყრილი პირი, გადაშლილი პირი და ერთი სწორი, შესქელებული ბაკო. ყველაზე ხშირია მოყრილი პირი, (სულ 8 ცალი), თუმცა გვხვდება სწორი, გადაშლილი და ბრტყელი, შესქელებული ბაკოც.

დანარჩენი ფრაგმენტები პირის ან, პირგვერდის ნაწილებია და მათ ძირზე მსჯელობა ვარაუდის ხასიათს ატარებს.

ჯამების ერთ ჯგუფში შეგვიძლია გამოვყოთ ნომრები: 66-971-439. 66-971-892, 66-971-1115, 66-971-1359. 66-971-1710, 66-971-1854, (მხოლოდ ის არტეფაქტები, რომლებზეც შემორჩენილია სრული პროფილი) თითოეული ამ ჯამისათვის დამახასიათებელია ბორბლისებური ქუსლი, დაქანებული კალთა და მოყრილი პირი. ამ ტიპის ჯამები საიტერუსო პირველ რიგში იმით, რომ ჩნდებიან რომაულ ხანაში (Нариманишвили, 1991, გვ. 52-54; 306-312) და ფორმის თითქმის უცვლელად აგრძელებენ არსებობას, როგორც გვიან რომაულ ხანაში (ახ. წ. I-III სს) (Iberia and Rome, 2008, plate. 17-19), ისე ადრე და განვითარებულ შუა საუკუნეებშიც კი (ჯაფარიძე, 1956, ტაბ. LXVII N 1, 2, 7). ცხადია, იცვლება მათი გამოწვის და ზედაპირის დამუშავების ხარისხი, განვითარებულ შუა საუკუნეებში იწყებენ მათ მოჭიქვას, თუმცა, ფორმა (მცირეოდენი ვარიაციებით) უცვლელია. შესაბამისად, ამ ტიპის ჯამებზე დაყრდნობით ობიექტის ან ფენის დათარიღებისას, სიფრთხილეთ საჭირო.

ადრე შუა საუკუნეების ჯამები ზოგადად საკმაოდ მრავალფეროვანი ნაწარმია, თუმცა, არეში აღმოჩენილი ნაწარმი საკმაოდ ერთგვაროვნებით ხასიათდება, ჯამებისათვის დამახასიათებელია მოჩალისფრო, მოწითალი ან შედარებით მუქი, მოყავისფრო კეცი, გამოწვა როგორც წესი თანაბარია, ხოლო კეცი, წვრილმარცვლოვანი. ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება ზედაპირი ნაპრიალები ან წერნაქით შეღებილი იყოს, იშვიათია ორნამენტი - ირგვლივი, ამოკარული ღარები.

დოქები

66-971-448 დოქი, აგურისფრად გამომწვარი, მრგვალი მუცლით, ბრტყელი ძირით, ყელზე ტალღოვანი ორნამენტით, აკლია ყელი და ყური, მოუჭიქავი. ძირის დიამეტრი 8 სმ. აღმოჩნდა არეშის ბაზილიკაში. ანალოგი ეძებნება ჭერემში, N2 უბნის სამარხ N3- ის ინვენტარში, რომელიც V-VI სს თარიღდება (დოქი ს.ნ 29.) (მამაიაშვილი, 2004, გვ. 63; ტაბ 20), (ტაბ. XI; სურ. 1).

66-971-554. ნატეხი, აგურისფერი თიხის ჭურჭლისა, თხელკედლიანი, წარმოდგენილია გვერდის ნატეხის სახით, გაპრიალებული. ზომა: 5×5,5 სმ. აღმოჩნდა არეშის ბაზილიკაში. თარიღდება IV-VI სს (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 37), (ტაბ. XI; სურ. 2).

66-971-578 დოქი, წითელი კეცის, თხელკედლიანი, ყური უშუალოდ უერთდება პირს, აქვს დაბალი ყელი და ფართე პირი. დოქი პატარა ზომისაა. პირი ჩამომტვრეული

აქვს. სიმაღლე 11 სმ. აღმოჩნდა არეშის ბაზილიკაში. კორპუსის მიხედვით გავს ურბნისში აღმოჩენილ დოქ N 3147-ს, თუმცა, ურბნისის ცალისაგან განსხვავებით არეშში აღმოჩენილი დოქის პირი სამტუჩაა, რაც, თავის მხრივ, ასევე ადრეული შუა საუკუნეებისათვის დამახასიათებელი ნიშანია. ურბნული დოქი N 3147, აღმოჩენის ადგილის მიხედვით, თარიღდება IV საუკუნით (სამარხი N 27), (ჭილაშვილი, 1964, გვ. 71, ტაბ. 23. 1). ანალოგად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ჭურემში, სამარხ N 3- ში აღმოჩენილი დოქი, რომელიც ასევე IV საუკუნით თარიღდება. ამიტომ არეშის დოქიც ანალოგიური პერიოდით, უფრო ზოგადად კი IV-V საუკუნეებით უნდა დათარიღდეს (ტაბ. XI; სურ. 3).

66-971-701. ჭურჭლის ნატეხი, წითელკეციანი, წარმოდგენილია კოკის ყელ-გვერდის ნატეხის სახით, პირითურთ, მოუჭიქავი, აღდგენილი, აღმოჩნდა არეშის ბაზილიკაში. მის პარალელად მიგვაჩნია ურბნისში აღმოჩენილი დოქი N 3158. პარალელური მასალა აღმოჩენილია მეოთხე საუკუნის სამარხში (სამარხი N 35), (ჭილაშვილი, 1964, გვ. 64; ტაბ 21.1). შესაბამისად, არეშის ცალიც IV სს-ით უნდა დათარიღდეს (ტაბ. XI; სურ. 4).

66-971-767 კოჭობი, მოწითალოდ გამომწვარი თიხისა, ბრტყელი ძირით, მსხლისებური ტანით, შერჩენილი აქვს ყურის ნაწილი, პირმოტეხილი, მოუჭიქავი. ძირის დმ. 4,5 სმ. აღმოჩნდა საყდრის ყურის ეკლესიის მიდამოებში. თარიღდება ადრეფეოდალური ხანით ლევან ჭილაშვილის მიერ (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 95), (ტაბ. XI; სურ. 5).

66-971-1100 ჭურჭლის ნატეხი, აგურისფრად გამომწვარი, მსხვილმარცვლოვანი თიხისა. წარმოადგენს სამტუჩა ჭურჭლის პირის ნატეხს. 5×4 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე, ზღუდესთან. სამტუჩა დოქის ტუჩის ფრაგმენტი. კეცის მიხედვით შეგვიძლია დავათარილოთ ადრე შუა საუკუნეებით (ტაბ. XI; სურ. 6-7)

66-971-1173 დოქი, აგურისფრად გამომწვარი თიხისა, პატარა ზომის, ყური მოტეხილი აქვს. სიგრძე 11 სმ. პირის დიამეტრი 4 სმ. ძირის დიამეტრი 4,5 სმ. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე, ლ. ჭილაშვილის მიხედვით ფორმა საზიაროა ადრე და განვითარებული შუა საუკუნეებისათვის (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 54), ხოლო კეცის მიხედვით შეგვიძლია დავათარილოთ ადრე შუა საუკუნეებით. ჩვენი მხრივ დავამატებთ, რომ ანალოგიური ფორმის კერამიკა ასევე დამახასიათებელია არა მხოლოდ ადრე შუა საუკუნეებისათვის, არამედ შედარებით ადრეული პერიოდისათვისაც. N 66-971-1173 ფორმით ძალიან გავს გ. ნარიმანიშვილის მიერ პირველი ქრონოლოგიური ჯგუფისათვის მიკუთვნებულ ჭურჭელს (Нариманишвили, 1991, გვ. 29; таб. VIII 209), (ტაბ. XII; სურ. 1).

66-971-1217 ჭურჭლის ნატეხები, კარგად განლექილი, მუქი ყავისფერი თიხისა, წარმოადგენს მრგვალმუცლიანი ჭურჭლის ყელისა და გვერდის ნატეხს. ყელის ძირზე ორი რელიეფური ხაზი დაუყვება, ყელს კი ამოღარული ზოლები. ჭურჭელი ცეცხლში ყოფილა მოხვედრილი და აღდგენილია. მუცლის ზომა 13×13 სმ. შემთხვევითი მონაპოვარი. დოქი გავს ურბნისში და ლოჭინში აღმოჩენილ ჭურჭელს (ჭილაშვილი, 1964, გვ. 100; აბრამიშვილი, ჭილაშვილი, 1962, გვ. 201) თუმცა განსხვავებულია ზედაპირის შემკობის ხერხები, ამოკაწრული ტალღისებული ხაზების მაგივრად გვაქვს

ჩალისფერი ზედაპირის მოხატვა მუქი წითელი საღებავით/ წერნაქით. თარიღდება V-VI საუკუნეებით (ტაბ. XII; სურ. 2-3).

66-971-1844. ჭურჭლის ნატეხი, წითელკეციანი, სამტუჩა დოქის პირისა და ყელის ნაწილია, აღდგენილი, ცეცხლში მოხვედრის კვალი ატყვია. ტიპური ადრე შუა საუკუნეების სამტუჩა დოქის პირია, მსგავს პირიანი დოქები მრავლადაა აღმოჩენილი აღმოსავლეთ საქართველოს ძეგლებზე, ურბნისში ამგვარი კერამიკა თარიღდება VI-VIII სს. (ჭილაშვილი, 1964, გვ. 113). შესაბამისად, არეშის ცალიც ანალოგიურად უნდა დათარიღდეს (ტაბ. XII; სურ. 4-5).

არეშში აღმოჩენილი მასალიდან მრავალფეროვნებით გამოირჩევიან დოქები, იმის გამო, რომ ძირები პრაქტიკულად ყველას ბრტყელი აქვს, მათი დიფერენცირება უნდა მოხდეს კორპუსის და ტუჩის ფორმის მიხედვით. ტუჩის ფორმის მიხედვით გვაქვს ორი ტიპი, მარტივ ტუჩიანი დოქები და სამტუჩა დოქები. პირველი ტიპისათვის დამახასიათებელია ბრტყელი ძირი, მრგვალი ტანი, პირისკენ გაფართოვებული, კონუსური ყელი და მარტივი პირი, ყური მიძერწილია პირსა და მხარზე (N66-971-1173). ამგვარი დოქები დამახასიათებელია როგორც შედარებით ადრეული: ანტიკური და ელინისტური ხანისათვის (Нариманишвили, 1991, გვ. 29; таб. VIII N209), ისე ადრე და განვითარებული შუა საუკუნეებისათვის (ჭილაშვილი, 1991, გვ. 54). დოქების მეორე ტიპისათვის დამახასიათებელია მომრგვალებული, ზოგჯერ ქვემოთ გაფართოვებული მუცელი, ცილინდრული ყელი და სამტუჩა პირი. აღნიშნული ტიპი ასევე შედარებით ადრეულ პერიოდში ჩნდება. განსაკუთრებით პოპულარული ხდება გვიანანტიკურ პერიოდში (სინაურიძე, 1966, გვ. 60-62), ხშირია ადრე შუა საუკუნეებში და თითქმის აღარ გვხვდება განვითარებულ შუა საუკუნეებში, აქედან გამომდინარე სამტუჩა დოქებს გარკვეულწილად დამათრილებელი მნიშვნელობა აქვთ. არეშში აღმოჩენილი სამტუჩა დოქების ქვედა ქრონოლოგიური ზღვარი, ნამოსახლარის თარიღის მიხედვით, შეგვიძლია ადრე შუა საუკუნეების დასაწყისით - IV-V სს-ით განვსაზღვროთ, ხოლო ზედა ქრონოლოგიური ზღვარი კი, იმის გამო, რომ განვითარებული შუა საუკუნეებში სამტუჩა დოქები პრაქტიკულად არ გვხვდება, IX საუკუნეში უნდა მოვიაზროთ.

ქოთნები

66-971-1361. ჭურჭლის ნატეხი, ღია წითელი, გადანატეხში რუხი ფერის ქოთნის პირგვერდის ნატეხებია, პირი გარეთ აქვს გადმოკეცილი, ყელს შემოუყვება ოთხ რიგად ტალღისებური ორნამენტი. 7,5×5 სმ. 3×5 სმ. ორი ცალი. აღმოჩნდა უსახელო ბორცვზე. ტიპური ქოთნის ნატეხებია, კერამიკის ტალღისებრი ხაზებით შემკობა გავრცელებული მოტივია კაცობრიობის მთელი ისტორიის მანძილზე, თუმცა დამახასიათებელი ორნამენტის, კეცის და ზედაპირის დამუშავების მიხედვით, აღნიშნული ორი ფრაგმენტი შეგვიძლია ადრე შუა საუკუნეებით დავათარიღოთ.

66-971-1944 კოჭობი, ღია წითელკეციანი, მსხლის ფორმის, ზედაპირი ნაპრიალები აქვს, ძირი აკლია, შეკონწიწებულია, სიმაღლე 11 სმ. პირის დიამეტრი 8 სმ. შემთხვევითი მონაპოვარი. პირდაპირი ანალოგი ეძებნება ჭურჭელში, სადაც ავტორი III-IV სს-ით ათარიღებს (მამაიაშვილი, 2004, ტაბ LII 3).

66-971-1986. ჭურჭლის ნატეხი, წითელი კეცის, თხელკედლიანი, ქოთნის პირ-გვერდის ნატეხია, 7,5×5 სმ. აღმოჩნდა 17 ჰექტრიანზე, ოთხკუთხა ბაკოს გამოძალიან გავს მომცრო ქვევრს. თუმცა ზომების მიხედვით ქოთანია. გავს ვარდციხეში აღმოჩენილ N ვც. 71-44 ქოცოს (ჯაფარიძე, 1989, 68 ტაბ. XII), რომელსაც გამთხრელი VI-VII სს-ით ათარიღებს.

ქოთნები დანიშნულების მიხედვით შეგვიძლია დავყოთ ორ ძირითად კატეგორიად, საღუღარები და შესანახი ქოთნები. საღუღარი ქოთნებისათვის დამახასიათებელია ცეცხლის კვალი და შედარებით გამჭლევებული კეცი. შესანახი ქოთნები კი პირიქით, შედარებით ერთი ფერისაა და ხშირ შემთხვევაში უფრო წმინდა კეცი ახასიათებთ, თუმცა, აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს ნიშნები საკმაოდ პირობითია, შესაძლებელია ნაწარმის შესანახ ქოთანს უხეში კეცი ჰქონდეს და პირიქით, ასევე შესაძლებელია კერამიკის მეორადი გამოწვა ხანძრის შედეგად, ასე რომ ზემოთ აღნიშნული ნიშნები რომელიმე ჯგუფისთვის ცალსახად დამახასიათებელი არ არის. ქოთნები, ჩვენ მიერ ადრე შუა საუკუნეებისადმი მიკუთვნებულ მასალას შორის, ყველაზე მცირერიცხოვანი ჯგუფია, ამის მიზეზი რამდენიმეა, პირველ რიგში უნდა დავასახელოთ ქოთნების ერთგვაროვნება და ფორმების კონსერვატორულობა; იმის გამო, რომ ქოთნები, პირველ რიგში, უტილიტარული დანიშნულებისაა, მათი ფორმების ცვლილება ნელა ან საერთოდ არ ხდება. ერთნაირი ან თითქმის ერთნაირი ფორმის ქოთნები შეიძლება ეკუთვნოდეს სხვადასხვა პერიოდს, ამიტომ არეშის ნამოსახლარზე აღმოჩენილი ქოთნების დიდი ნაწილის ზუსტი დათარიღება ჩვენ მიერ ვერ მოხერხდა.

დასკვნა

არეშის ნაქალაქარზე აღმოჩენილი კერამიკის საერთო სიმრავლეში გვხვდება როგორც გვიანი და განვითარებული, ისე ადრე შუა საუკუნეებით დათარიღებული კერამიკა. ნაქალაქარზე აღმოჩენილი მასალა მრავალფეროვანია და მოიცავს ადამიანის საქმიანობის ყველა სფეროს, მათ შორის ჩვენთვის საინტერესო - სუფრის კერამიკასაც. ადრე შუა საუკუნეების კერამიკული სუფრის ჭურჭელი თავისი მახასიათებლებით განსხვავდება, ერთი მხრივ, ადრეული - ანტიკური ხანის კერამიკისგან, ხოლო მეორე მხრივ, განვითარებული შუა საუკუნეებისათვის დამახასიათებელი მასალისაგან, თავის მხრივ, ადრე შუა საუკუნეების სუფრის კერამიკაშიც გვხვდება განსხვავებული ფორმები, რაც გამოწვეულია მათი განსხვავებული ფუნქციით. ეს გარემოებები აუცილებლად გასათვალისწინებელია კერამიკის დათარიღებისას.

არეშში აღმოჩენილი ადრე შუა საუკუნეების ჭურჭელი წარმოადგენს კერამიკას, რომელიც დამახასიათებელია ადრე შუა საუკუნეების აღმოსავლეთ საქართველოსათვის. არეშში აღმოჩენილ კერამიკას პარალელური მასალა ეძებნება როგორც აღმოსავლეთ საქართველოს სხვა სინქრონულ ძეგლებზე (ჭერეში, ურბნისი, დედოფლის გორა), ასევე დასავლეთ საქართველოში (ვარციხე) და საქართველოს ფარგლებს გარეთ (ნიშპური). ნაქალაქარზე აღმოჩენილია სასუფრე კერამიკის ყველა ძირითადი სახეობა, ქოთანი, ჯამი, ღოქი. თავის მხრივ, თითოეულ ამ სახეობაში გამოიყოფა რამოდენიმე ტიპი. კერამიკის ამგვარი მრავალფეროვნება ნაქალაქარის საკმაოდ მაღალ მატერიალურ დონეზე მიუთითებს, ამასთან საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ ძეგლებზე

ჩრდილო ირანიდან თუ ჩრდილო შავი ზღვისპირეთიდან იმპორტირებული კერამიკის გამოჩენა რიგითი მოვლენაა, რადგან ადრე შუა საუკუნეებში საერთაშორისო სავაჭრო გზები უკვე დიდი ხანია მოქმედებს და ქართლის სამეფოც ამ საერთაშორისო ვაჭრობის ნაწილია.

გამოყენებული ლიტერატურა

ბერი ეგნატაშვილი. (1959). *ახალი ქართლის ცხოვრება*. ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით. ტომი II. თბილისი.

ევლია ჩელები. (1971). *მოგზაურობის წიგნი*. მთარგ. ვ. ფუთურიძე. თბილისი.

ვახუშტი ბატონიშვილი. (1973). *აღწერა სამეფოის საქართველოსა*. ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით. ტომი IV. თბილისი.

ლეონტი მროველი. (1955). *ცხოვრება ქართულთა მეფეთსა და პირველთგან მამათა და ნათესავთა*. ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილია ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით. ტომი I. თბილისი.

ისკანდერ მუნშის ცნობები საქართველოს შესახებ. (1969). გამომცემელი ვ. ფუთურიძე. თბილისი.

თურქეთ-სპარსეთის ომი და ქრისტიანი ქართველები 1577-1581 წწ. (1987). გამოსცა ე. მამისთვალაშვილმა. თბილისი.

ქართლის ისტორიული საბუთების კორპუსი. (1984). შეადგინეს და გამოსაცემად მოამზადეს თ. ენუქიძემ, ვ. სილოგავამ. ნ. შოშიაშვილმა. ტომი I. თბილისი.

მამიაშვილი, ნ. (2004). *ქალაქი ჭრემი*. თბილისი.

ჭილაშვილი, ლ. (1991). *არეში*. თბილისი.

ჭილაშვილი, ლ. (1964). *ნაქალაქარი ურბნისი*. თბილისი.

ჯაფარიძე, ვ. (1989). *ვარდციხის ნაქალაქარი*. თბილისი.

ჯაფარიძე, ვ. (1956). *კერამიკული წარმოება XI-XIII სს საქართველოში*. თბილისი.

აბრამაშვილი, რ., ჭილაშვილი, ლ. (1962). *ლოჭინის ნასოფლარის არქეოლოგიური შესწავლა*. აკად. ს. ჯანაშიას სახ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე, ტ. XIII-B. თბილისი.

სინაურიძე, მ. (1966). *ადმოსავლეთ საქართველოს ადრეფეოდალური ხანის კერამიკა*. მასალები საქართველოს მატერიალური კულტურის ისტორიისათვის, ტ. I. გვ. 39-89. თბილისი.

Хариманашвили, Г. (1991). *Керамика Картли V-I в до нашей эры*. Тбилиси.

Wilkinson, Ch. (1793). *Nishapur pottery of early islamic period*.

Iberia and Rome. (2008). Excavation of the Palace at Dedoflis gora and the Roman influence in the Caucasian Kingdom of Iberia. Langenweibach.

ტაბულების აღწერილობა

ჯამები.

ტაბულა I.

სურ. 1. 66-971-354; სურ. 2. 66-971-361; სურ. 3-4. 66-971-388; სურ. 5. 66-971-416; სურ. 6. 66-971-423; სურ. 7-8. 66-971-428.

ტაბულა II.

სურ. 1. 66-971-617; სურ. 2. 66-971-630; სურ. 3-4. 66-971-659; სურ. 5-6. 66-971-747.

ტაბულა III

სურ. 1-2. 66-971-892; სურ. 3. 66-971-998; სურ. 4-5. 66-971-999. სურ. 6. 66-971-1004.

ტაბულა IV

სურ. 1-3. 66-971-1056; სურ. 4-6. 66-971-1115.

ტაბულა V

სურ. 1-3. 66-971-1141; სურ. 4-5. 66-971-1257; სურ. 6-8. 66-971-1268.

ტაბულა VI

სურ. 1-2. 66-971-1351; სურ. 3-5. 66-971-1359; სურ. 6-8. 66-971-1370.

ტაბულა VII

სურ. 1-2. 66-971-1413; სურ. 3-4. 66-971-1480

ტაბულა VIII

სურ. 1. 66-971-1530; სურ. 2-3. 66-971-1588; სურ. 4-6. 66-971-1606.

ტაბულა IX

სურ. 1-2. 66-971-1714; სურ. 3-6. 66-971-1854.

ტაბულა X

სურ. 1-2. 66-971-1877; სურ. 3-4. 66-971-1936; სურ. 5-7. 66-971-1945.

ტაბულა XI

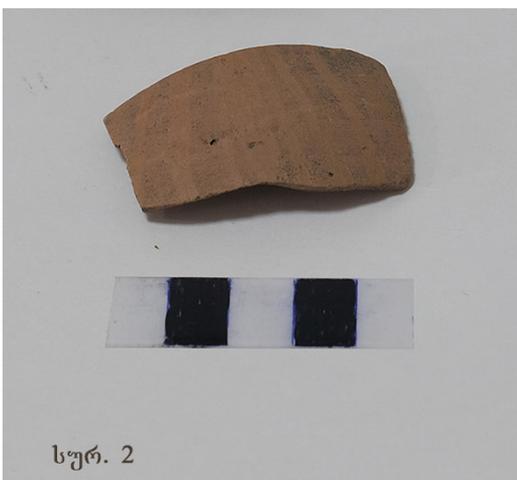
სურ. 1. 66-971-448; სურ. 2. 66-971-554; სურ. 3. 66-971-578; სურ. 4. 66-971-701; სურ. 5. 66-971-767; სურ. 6-7. 66-971-1100.

ტაბულა XII

სურ. 1. . 66-971-1173; სურ. 2-3. 66-971-1217. სურ. 4-5 . 66-971-1844

ტაბ. I.

ტაბ. II.

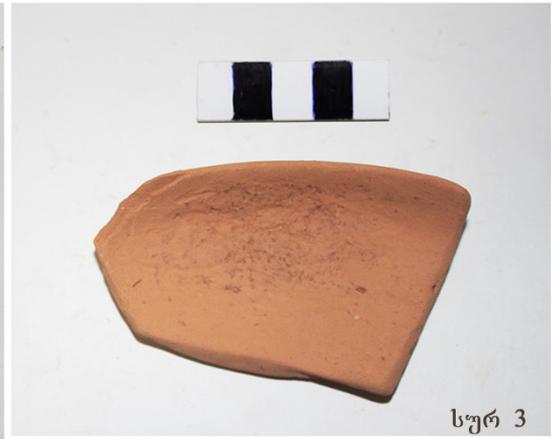
სურ. 1

სურ. 2

სურ. 4

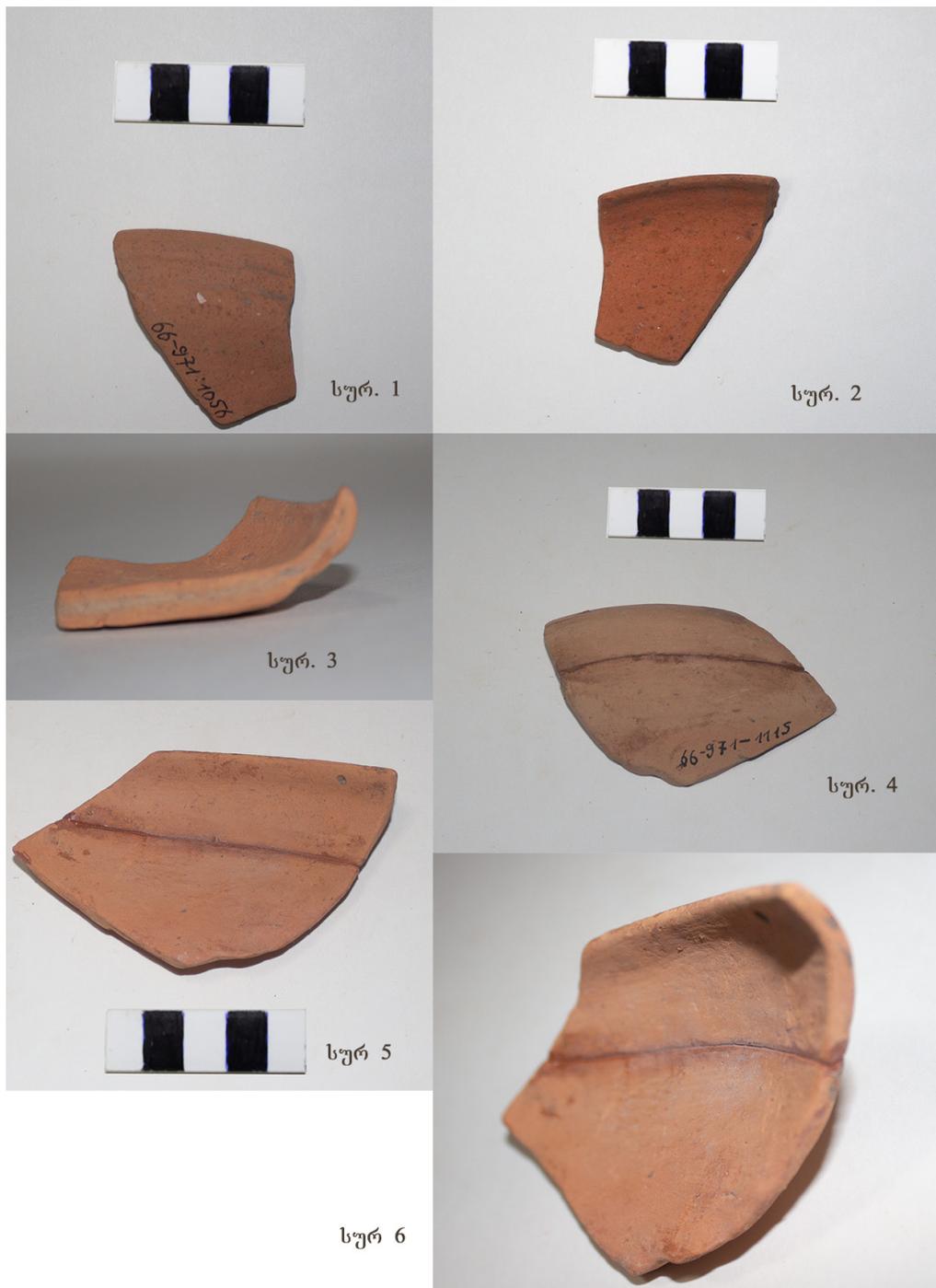
სურ. 3

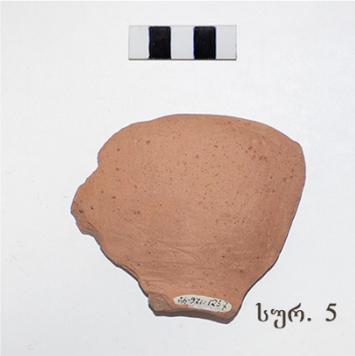
სურ. 5

ტაბ. III.

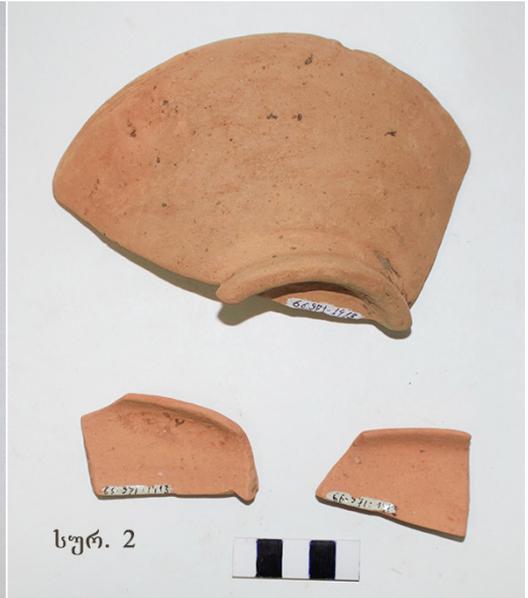
ტაბ. IV.

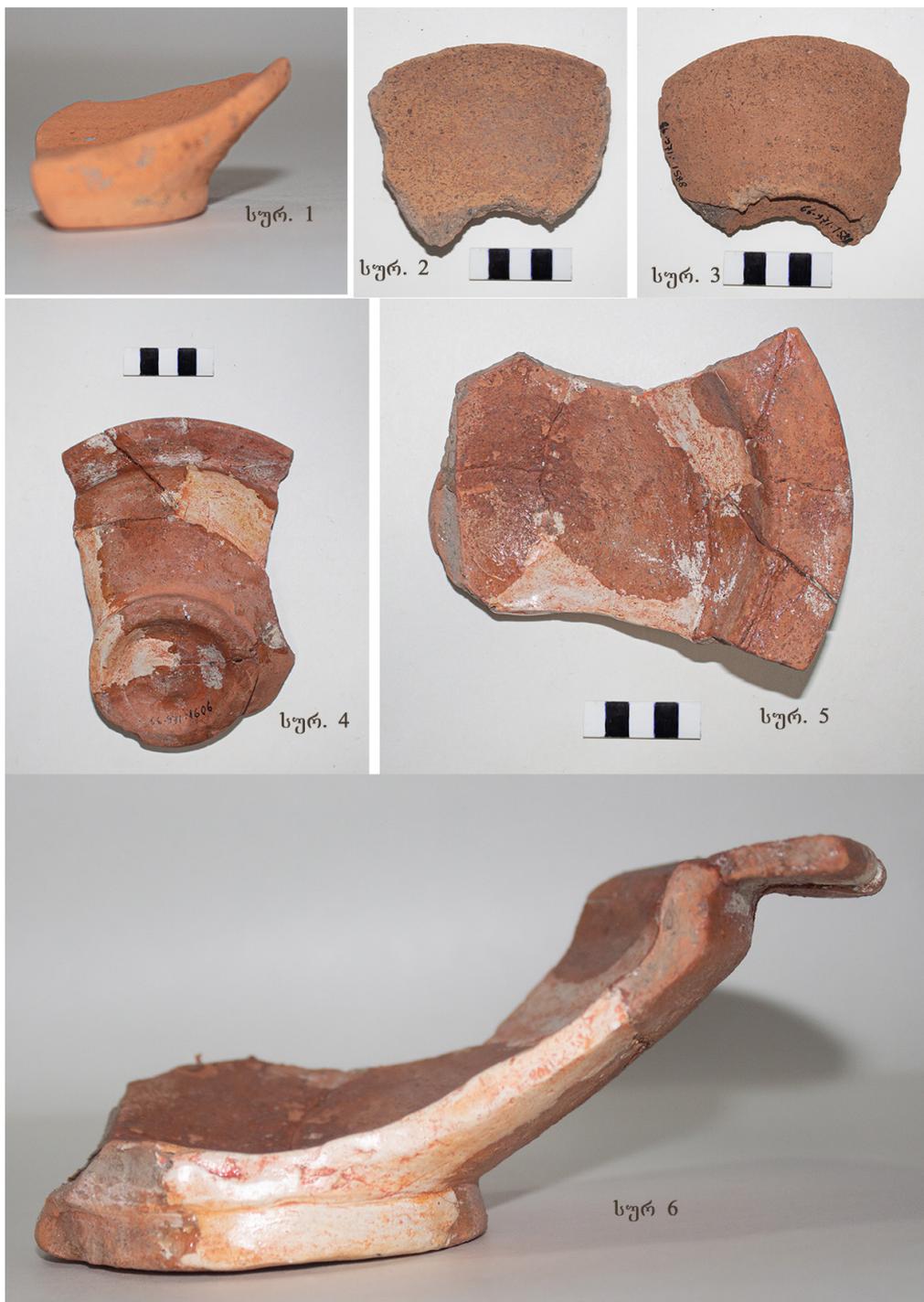
ტაბ. V.

ტაბ. VI.

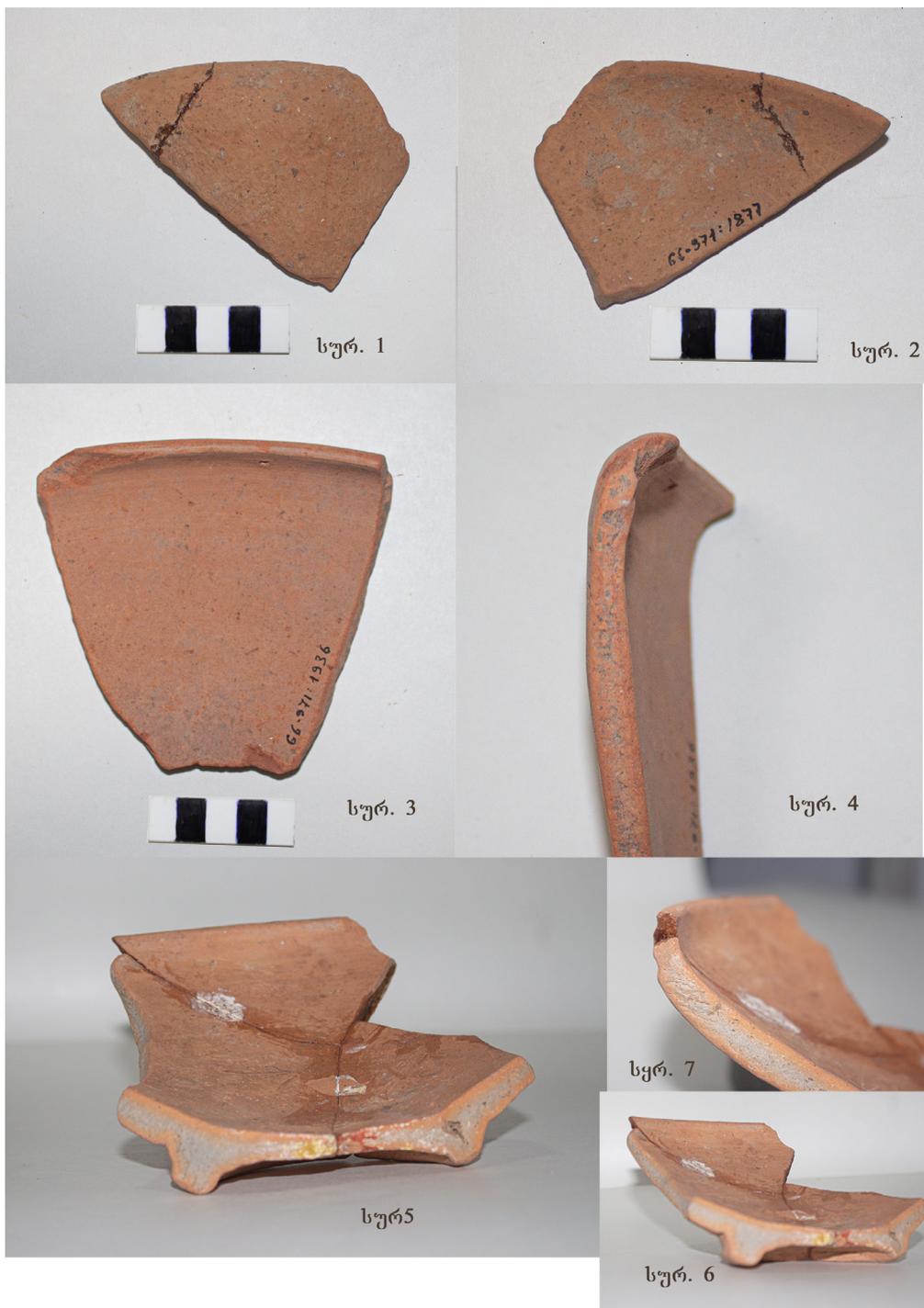
ტაბ. VII.

ტაბ. VIII.

ტაბ. IX.

ტაბ. X.

ტაბ. XI.

ტაბ. XII.

Early Medieval tableware found at Archaeological site Areshi

*Soziashvili Irakli,
Otar Lortkipanidze Archaeological Research Center
of the National Museum of Georgia
silmarili@yahoo.com*

Summary

The presented paper provides an attempt of the author to separate and date part of the ceramics excavated in the Areshi settlement in 1973-82, which could be dated as the early medieval period. Areshi settlement is located in the eastern part of Georgia, in Kvareli municipality, on the upper part of the river Areshi, on the territory of the modern village Mtisdziri. In 1973-82 Simon Janashia Georgian State Museum excavated. Areshi Settlement on the territory of this village. The results of the excavations were published in the monograph of Ileana Chilashvili "Areshi" in 1991. Nevertheless, the ceramics found are not perfectly divided according to layers and time periods, and a large part of the ceramic was not photographed. In the following article, we chose part of the ceramics from the general set of materials, which we believe belongs to the early medieval period. We have also identified parallel materials and photographed them. In total,

we chose 49 fragments out of which nine are jugs, three pots, and thirty-one bowls, minor part of the materials don't have clear morphological characteristics and their dating is based on color, clay, and surface treatment. Characteristics of early medieval ceramics are different from both ceramics of the earlier period and the later-high medieval period. Ceramics of the same period differs from one another by their nature of usage: tableware and kitchen ceramics had different colors, composition, and levels of burn. It is noteworthy that kitchenware could have double usage. In addition to dating with morphological signs, we tried to date by searching for parallel materials. Such materials were found not only in early medieval monuments excavated in Georgia, but also several outside the country, which is easily explained by the involvement of the Kingdom of Kartli in regional and international trade.

Plate description

Bowls

Plate I

Pic. 1. 66-971-354; Pic. 2. 66-971-361; Pic. 3-4. 66-971-388; Pic. 5. 66-971-416; Pic. 6. 66-971-423; Pic. 7-8. 66-971-428.

Plate II

Pic. 1. 66-971-617; Pic. 2. 66-971-630; Pic. 3-4. 66-971-659; Pic. 5-6. 66-971-747.

Plate III

Pic. 1-2. 66-971-892; Pic. 3. 66-971-998; Pic. 4-5. 66-971-999. Pic. 6. 66-971-1004.

Plate IV

Pic. 1-3. 66-971-1056; Pic. 4-6. 66-971-1115.

Plate V

Pic. 1-3. 66-971-1141; Pic. 4-5. 66-971-1257; Pic. 6-8. 66-971-1268.

Plate VI

Pic. 1-2. 66-971-1351; Pic. 3-5. 66-971-1359; Pic. 6-8. 66-971-1370.

Plate VII

Pic. 1-2. 66-971-1413; Pic. 3-4. 66-971-1480.

Plate VIII

Pic. 1. 66-971-1530; Pic. 2-3. 66-971-1588; Pic. 4-6. 66-971-1606

Plate IX

Pic. 1-2. 66-971-1714; Pic. 3-6. 66-971-1854.

Plate X

Pic. 1-2. 66-971-1877; Pic. 3-4. 66-971-1936; Pic. 5-7. 66-971-1945.

Plate XI

Pic. 1. 66-971-448; Pic. 2. 66-971-554; Pic. 3. 66-971-578; Pic. 4. 66-971-701; Pic. 5. 66-971-767; Pic. 6-7. 66-971-1100.

Plate XI

Pic. 1. . 66-971-1173; Pic. 2-3. 66-971-1217. Pic. 4-5 . 66-971-1844